

Nr 105

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m.; given Stockholms slott den 2 april 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

F. n. är det oklart i vad mån en borgenär är berättigad till ersättning för vidtagna inkassoåtgärder och hur ersättningsfrågan i så fall skall handläggas. I propositionen uttalas att en försumlig gäldenär i princip bör vara skyldig att ersätta borgenären skälig kostnad för inkassoåtgärder av viss omfattning. För sedvanliga påminnelser per telefon eller genom enklare kravbrev e. d. bör borgenären dock svara själv utan rätt till särskild ersättning från gäldenären. I syfte att göra det rättsliga förfarandet så enkelt och billigt som möjligt föreslås sådana ändringar i rättegångsbalken och lagsökningslagen att inkassokostnaden jämföras med rättegångskostnad i mål angående huvudfordringen. Har huvudfordringen betalats utan att rättsliga åtgärder har behövt vidtas behöver borgenären inte inleda rättegång för att få ersättning för endast eventuella inkassoåtgärder utan kan använda sig av det enklare förfarandet med betalningsföreläggande. I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t i en särskild kungörelse får lämna närmare bestämmelser om vad som skall anses som ersättningsgill inkassoåtgärd och ersättningens storlek. Även frågan om kostnad i övrigt i mål om betalningsföreläggande skall enligt förslaget regleras i denna kungörelse.

De nya bestämmelserna avses träda i kraft den 1 juli 1971.

1 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 18 kap. 8 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 KAP.

8 §

Ersättning för rättegångskostnad skall fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Ersättning skall ock utgå för partens arbete och tidsspillan i anledning av rättegången.

Inkassoåtgärd som vidtagits före rättegången ersättes som rättegångskostnad. Ersättning för sådan kostnad utgår enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808)

Härigenom förordnas, att 18 och 22 §§ lagsökningslagen (1946: 808) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

För utfående av penningfordran som ej grundar sig å skriftligt fordringsbevis och icke avser skadestånd äge borgenären utverka betalningsföreläggande enligt vad nedan sägs.

Betalningsföreläggande må givas för fordran som avser inkassoåtgärd.

22 §

Upptages ansökningen, förelägge rätten gäldenären att, såframt han vill helt eller till någon del bestrida ansökningen, inom viss av rätten bestämd tid efter det ansökningen jämte räkning, om sådan åberopats, blivit honom delgiven, skriftligen hos rätten anmäla sitt bestridande vid påföljd att utmätning eljest må ske. Vid utsättande av tiden för anmälan av bestridande har rätten att taga hänsyn till belägenheten av

Nuvarande lydelse

den ort där gäldenären bor eller handlingarna eljest kunna väntas bliva honom delgivna. Utan synnerliga skäl må tiden icke bestämmas längre än till två veckor.

Har borgenären i ansökningen fordrat ersättning för kostnad å målet, *bestämme* rätten i föreläggandet vad i sådant hänseende skall, om bestridande ej sker, utgå utöver kostnaden för blivande delgivning.

Föreslagen lydelse

Har borgenären i ansökningen fordrat ersättning för kostnad å målet, *skall* rätten i föreläggandet *angiva* vad i sådant hänseende skall, om bestridande ej sker, utgå utöver kostnaden för blivande delgivning. *Ersättningen utgår enligt bestämmelser som Konungen meddelar.*

Föreläggandet, som skall tecknas å ena exemplaret av ansökningen, skall tillika innehålla anmaning till gäldenären att hos rätten anmäla hemvist och postadress, såvida tillförlitlig uppgift härom icke föreligger.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971.

Äldre bestämmelser om kostnad gäller, om betalningsföreläggande sökts före ikraftträdandet.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 19 mars 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ersättning för inkassokostnad m. m.* och anför.

Inledning

I skrivelse den 15 april 1966 har Sveriges advokatsamfunds styrelse hemställt om utredning och eventuell lagstiftning rörande frågan om gäldenärens ersättningsskyldighet för inkassokostnad. Vidare har två av de större företagen inom inkassobranchen, Soliditet AB och AB Kundkontroll, genom skrivelser den 8 oktober 1969 respektive den 5 februari 1971 anfört vissa synpunkter på frågan om lagstiftning i ämnet.

Advokatsamfundets framställning har remissbehandlats. Yttranden över framställningen har avgetts av justitiekanslern (JK), Hovrätten för Nedre Norrland, lagberedningen, Föreningen Sveriges häradsbödingar, Föreningen Sveriges stadsdomare (de båda föreningarna har numera uppgått i Föreningen Sveriges tingsrättsdomare), Värmlands läns rättshjälpsanstalt och Tornedalens rättshjälpsanstalt.

På grund av vad sålunda förekommit har inom justitiedepartementet utarbetats dels förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, dels förslag till lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808). Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*¹.

Gällande rätt

I 18 kap. RB finns bestämmelser om rättegångskostnad i tvistemål. Som huvudregel föreskrivs i 1 § att part som förlorar målet skall ersätta motpartens rättegångskostnad. Enligt 8 § skall ersättning för rättegångskostnad fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kost-

¹ Bilagan har uteslutits här. Frånsett en redaktionell ändring i 22 § lagsökningslagen är den likalydande med den bilaga som är fogad vid propositionen.

naden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Ersättning skall också utgå för partens arbete och tidspillan i anledning av rättegången.

Till rättegångskostnad hänförs i första hand kostnad som uppkommit under själva rättegången men hänsyn skall också tas till kostnader som varit erforderliga för ett ändamålsenligt förberedande av partens talan. Part kan inte få ersättning för arbete och tidspillan som inte varit direkt påkallat av rättegångens förberedande och utförande. Ersättning utgår sålunda inte för arbete och tidspillan som mera allmänt beror av mellanhavandet med motparten. Vissa utomrättsliga förhandlingar mellan parterna kan vara att hänföra till rättegångens förberedande och talans utförande och därmed ersättningsgilla. Så är t. ex. fallet där förhandlingen haft till syfte att klarlägga tvisteläget och precisera parternas ståndpunkter.

Enligt 18 kap. 14 § skall part som vill ha ersättning för rättegångskostnad framställa yrkande härom innan handläggningen av målet avslutats. När målet avgörs meddelar rätten samtidigt beslut om rättegångskostnaderna. Rätten prövar därvid självmant om den begärda kostnadsersättningen bör nedsättas. Beslutet tas in i domen. Part som försummar att i tid framställa yrkande om ersättning får inte sedan föra talan rörande de kostnader som kan ha uppkommit vid domstolen.

I stället för att handläggas i ordinär process kan ett fordringsanspråk i vissa fall tas upp som mål om lagsökning eller betalningsföreläggande. Dessa summariska processformer regleras i lagsökningslagen (1946: 808). Följande bestämmelser i lagsökningslagen är av särskilt intresse i detta sammanhang. För fordran som grundar sig på skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis får lagsökning äga rum (1 §). I lagsökningsförfarandet delges gäldenären ansökan om lagsökning med föreläggande att svara på ansökningen. I lagsökningsprocessen beaktas i första hand sådana invändningar som hänför sig till omständigheterna vid tillkomsten av den handling som utgör grund för kravet. Sådana invändningar kan föranleda att målet hänskjuts till rättegång. Invändningar av annat slag skall styrkas med skriftliga bevis för att vinna beaktande (10—12 §§). I annat fall skall betalningsskyldighet åläggas gäldenären (13 §). I fråga om kostnad i lagsökningsmål gäller RB:s regler om rättegångskostnad i tvistemål. Hänskjuts målet till rättegång, skall frågan om ersättning för sådan kostnad prövas i rättegången (15 §).

Betalningsföreläggande får utverkas för utfående av penningfordran som inte grundar sig på skriftligt fordringsbevis och inte avser skadestånd (18 §). Ansökan om betalningsföreläggande skall delges gäldenären som har att bestrida ansökan inom viss tid vid påföljd att utmätning annars får ske. Har borgenären i ansökningen fordrat ersättning för kostnad i målet, skall rätten i föreläggandet bestämma vad i sådant hänseende skall utgå utöver kostnaden för blivande delgivning,

om bestridande inte sker (22 §). Har ansökningshandlingarna delgivits gäldenären och bestrids inte ansökningshandlingarna skall rätten utfärda bevis att ansökningshandlingarna lämnats obestridd. Rätten skall också pröva vad som skall tillkomma borgenären i ersättning för delgivningskostnader och utfärda bevis om detta. Bevis skall också innehålla förklaring att utmätning för fordringen och kostnaden i målet omedelbart får äga rum (25 §). Har gäldenären anmält bestridande, skall målet som tvistigt hänskjutas till rättegång, om borgenären inom viss tid framställer yrkande därom. Framställs inte sådant yrkande är ansökningshandlingarna förfallen (26 §). Har ansökningshandlingarna lämnats obestridd men är borgenären missnöjd med rättsens beslut om ersättning för kostnaden i målet, får han påkalla att denna fråga hänskjuts till rättegång (28 §).

Frågan om skadestånd på grund av dröjsmål med betalning berördes i den år 1936 framlagda propositionen med förslag till skuldebrevslag (prop. 1936: 2). I 6 § hade tagits upp en uttrycklig bestämmelse enligt vilken en borgenär, som lidit särskild skada på grund av dröjsmål med betalning, kunde få ersättning härför i den mån skadan inte skulle anses ersatt genom dröjsmålsränta. Huruvida kostnaden för inkasseringsåtgärd enligt förslaget skulle kunna betraktas som en i princip ersättningsgill skada framgår dock inte av motiven till bestämmelsen. I sitt utlåtande över propositionen anförde vederbörande lagutskott att det kunde förekomma fall där särskilt skadestånd utöver uppskovsränta borde utgå. Starka begränsningar måste dock iaktas i fråga om särskilt orsakssammanhanget och möjligheterna att förutse skadan. En i dessa hänseenden fullt tydlig bestämmelse mötte stora svårigheter så länge motsvarande frågor inom den allmänna skadeståndsrätten inte blivit reglerade i lag. Med hänsyn härtill föreslog utskottet att något lagstadgande i ämnet inte då skulle meddelas. Utskottets förslag godtog av riksdagen. Den föreslagna bestämmelsen om skadestånd kom därigenom inte att inflyta i lagtexten. Det förhållandet att skuldebrevslagen (1936: 81) inte kom att innehålla någon bestämmelse om skadestånd har dock inom den juridiska doktrinen ansetts inte med nödvändighet utesluta att skadestånd, utöver dröjsmålsräntan, kan utgå enligt allmänna rättsregler.

Frågan om ersättning för inkassokostnad har inte prövats av högsta domstolen. Från hovrätternas praxis bör emellertid nämnas en av hovrätten för Nedre Norrland år 1957 meddelad dom (SvJT 1958 rf s. 65). Enligt denna dom ålades en gäldenär, som först efter anmäning från borgenärens advokat betalt en förfallen fordran, att såsom skadestånd ersätta borgenärens kostnad för ett kravbrev som advokaten avlatit. Gäldenären ålades också att utge ränta på beloppet. Även i andra hovrättsavgöranden har uttalats den meningen att inkassokostnad är att anse som skadestånd. Det finns emellertid också exempel på domstolsavgöranden som går i annan riktning. Sålunda har frågan

om tillämpning av reglerna om rättegångskostnad på inkassokostnad nyligen prövats av Göta hovrätt. En borgenär som efter resultatlösa inkassokrav utverkat betalningsföreläggande mot gäldenären och därvid tillerkänts viss ersättning för sina kostnader i målet, ansökte härefter om stämning på gäldenären med yrkande att denne skulle förpliktas ersätta även kostnaden för inkassoåtgärderna före ansökan om betalningsföreläggande. Denna talan avvisades av underrätten som fann inkassoavgiften vara att anse som en rättegångskostnad i det tidigare handlagda målet om betalningsföreläggande. För att kunna beaktas skulle kravet därför ha framställts innan handläggningen av det målet avslutades. Av borgenären anförda besvär över avvisningsbeslutet lämnades av hovrätten (beslut den 11 november 1970 nr SÖ 231) utan bifall.

Advokatsamfundets framställning och remissyttrandena

I sin framställning om utredning och eventuell lagstiftning rörande inkassokostnad berör advokatsamfundet frågorna huruvida inkassokostnad är ersättningsgill enligt gällande rätt och, i så fall, om den bör betraktas som en skadeståndspost eller som en rättegångskostnad.

Beträffande frågan om en borgenär kan tillerkännas ersättning för inkassokostnad på skadeståndsrättslig grund anføres bl. a. följande.

Följden av att en gäldenär trots krav underlåter att infria sin skuld är normalt att borgenären ser sig nödsakad att åt någon — i allmänhet advokat eller inkassobyrå — uppdra att inkassera fordringen. Därigenom ådrar sig borgenären inkassokostnader. Den regelmässiga följden av gäldenärens dröjsmål är alltså att borgenären drabbas av en skada som svarar mot inkassokostnaden. Spörsmålet om en gäldenärs skyldighet att ersätta skada på grund av betalningsförsummelse övervägdes i samband med tillkomsten av 1936 års skuldebrevslag. Härvid synes dock inte alls frågan om inkassokostnad ha uppmärksamrats. Möjligen kan detta bero på att man inte betraktat frågan som ett civilrättsligt utan som ett processrättsligt problem.

Under lång tid tycks den uppfattningen ha rått att en gäldenär som gör sig skyldig till dröjsmål med betalning av en penningskuld inte därigenom ådrar sig någon civilrättslig skyldighet att betala skadestånd utöver dröjsmålsränta. Med denna utgångspunkt torde man ha ansett att gäldenären inte kan lagligen förpliktas att ersätta borgenärens inkassokostnad. När en advokat eller en inkassobyrå utför ett inkassouppdrag, brukar dock gäldenären praktiskt taget alltid anmodas att också betala ersättning för inkassokostnaden. Ofta gör gäldenären detta, men det är också vanligt att han betalar själva skulden men vägrar att ersätta inkassokostnaden. Borgenären lär i denna situation regelmässigt ha fått den upplysningen att det saknats laglig möjlighet att tvinga gäldenären att ersätta inkassokostnaden. Mot bakgrund av den nu

angivna uppfattningen torde hovrättens för Nedre Norrland år 1957 meddelade dom ha kommit som en överraskning för de flesta. Avgörandet måste betraktas som uttryck för en allmän princip om skyldighet för gäldenär att gälda inkassokostnader som har föranletts av hans betalningsförsummelse. Efter det att domen år 1958 blivit publicerad har underrättsavgöranden i samma riktning förekommit. Det torde vara alldeles klart att det för det praktiska rättslivet är en allvarlig olägenhet att ingen med säkerhet vet om en gäldenär enligt gällande rätt är på civilrättslig grund skyldig att ersätta inkassokostnader som har föranletts av hans betalningsförsummelse. Visserligen gäller ovissheten i allmänhet ett förhållandevis ringa belopp i varje enskilt fall. Med hänsyn till det mycket stora antalet fall, i vilka frågan kan aktualiseras, är problemet dock av stor ekonomisk betydelse.

I samband med frågan om inkassokostnad kan betraktas som en rättegångskostnad berör samfundet en del uttalanden under förarbetena till bestämmelsen i 18 kap. 8 § RB och i doktrinen. Enligt samfundets uppfattning torde domstolarna tidigare tämligen allmänt ha räknat in viss ersättning för föregående utomrättsligt krav i de rättegångskostnadsbelopp som regelmässigt utdömdes i tredskomål, lagsökningsmål och mål om betalningsföreläggande. 1957 års rättsfall kan emellertid, om det utgör ett riktigt uttryck för gällande rätt, inte gärna undgå att ha inflytande på frågan om inkassokostnad är ersättningsgill som rättegångskostnad. Enligt samfundet tyder åtskilliga tecken på att en utveckling efter mindre önskvärda linjer kan befaras. Är gäldenären civilrättsligt ansvarig för inkassokostnad kan borgenären visserligen räkna in denna kostnad i det belopp för vilket han yrkar betalning i stämningsansökningen. Sådan möjlighet föreligger dock inte om borgenären begagnar sig av betalningsföreläggande, eftersom sådan ansökan inte får avse skadestånd. Följden är att borgenären har att välja mellan två vägar. Han får antingen avstå från att använda betalningsföreläggande och i stället ansöka om stämning och därvid yrka betalning för såväl sin ursprungliga fordran som inkassokostnaden. Han kan också anhängiggöra två mål i stället för ett, nämligen dels ett mål om betalningsföreläggande avseende själva kapitalfordringen och dels ett stämningssmål om inkassokostnaden. Båda dessa lösningar är olämpliga eftersom de föranleder ökat besvär för både domstolen och parterna och dessutom ökade kostnader. Enligt samfundets mening är det ytterst beklagligt, om följden av hovrättsavgörandet rörande inkassokostnad blir den att borgenärerna övergår från det enklare och billigare förfarandet med betalningsföreläggande till det omständligare och dyrare stämningssmålet. Samfundet uppger i detta sammanhang att det förekommit att en inkassobyrå efter resultatlösa inkassoåtgärder först ansökt om betalningsföreläggande för huvudmannens kapitalfordran och sedan, efter det att gäldenären betalt skulden jämte de i målet om be-

talningsföreläggande fastställda kostnaderna, med hot om stämning krävt gäldenären på betalning för de före det rättsliga förfarandet uppkomna inkassokostnaderna samt ytterligare inkassokostnader för indrivning av de tidigare. Med hänsyn till 1957 års rättsfall har gäldenären oftast föredragit att betala vad som fordrades framför att inlåta sig på en process med risk för avsevärda rättegångskostnader. Samfundet slår fast att en utveckling av praxis i sådan riktning uppenbarligen är föga önskvärd.

Enligt uppgift ställer sig, fortsätter samfundet, åtminstone en stor underrätt bestämt avvisande till att betrakta inkassokostnaden eller någon del därav som rättegångskostnad. Man hänvisar därvid till att det i enlighet med 1957 års rättsfall står borgenären fritt att i särskild rättegång fordra ersättning för inkassokostnaden. Å andra sidan är det för samfundet känt att vissa andra domstolar vid bestämmande av kostnadsersättningens belopp i instämnda kravmål, lagsökningmål och mål om betalningsföreläggande beräknar viss ersättning även för inkassoåtgärder, som har vidtagits innan det rättsliga förfarandet har inletts, i varje fall kostnaden för ett kravbrev.

Samfundet medger att de berörda frågorna inte är lätt lösta och säger sig inte kunna förorda någon bestämd lösning. Enligt samfundets mening bör riktlinjen vara, å ena sidan att man upprätthåller principen att en försumlig gäldenär skall vara skyldig att ersätta borgenärens inkassokostnader, å andra sidan att man söker reglera frågan på sådant sätt att onödig omständlighet och onödiga kostnader undviks.

I *remissyttrandena* är den allmänna inställningen till advokatsamfundets framställning positiv. *JK* uttalar att man knappast kan förvänta att de problem, som hänger samman med frågan om ersättningskyldighet för inkassokostnader, skall i alla avseenden bli lösta genom prejudicerande domstolsavgöranden. Eftersom spörsmålet är av stor praktisk betydelse tillstyrker *JK* framställningen. *Hovrätten för Nedre Norrland* konstaterar att en betydande osäkerhet råder rörande borgenärs rätt till ersättning för inkassokostnad. Att ovissheten utgör en allvarlig olägenhet för det praktiska rättslivet är uppenbart. Full klarhet i ämnet torde enligt hovrätten knappast kunna vinnas utan lagstiftning. Även de två *domareföreningarna* och de två *rättshjälpsanstalterna* tillstyrker framställningen. Däremot anser *lagberedningen* att det knappast finns tillräckliga skäl att särskilt lagstifta om inkassokostnader. Spörsmålet är enligt beredningens mening i stället lämpat att föras fram till prejudikat i högsta instans.

Hovrätten för Nedre Norrland konstaterar att praxis i varje fall bland underrätterna torde inta en betydligt liberalare hållning än doktrinen. Advokatsamfundets förmodan att domstolarna tidigare allmänt inräknade viss ersättning för föregående utomrättsligt krav i de rättegångskostnadsbelopp som regelmässigt utdömdes i tredskomål, lagsök-

ningsmål och mål om betalningsföreläggande är enligt hovrättens mening välgrundad. Hovrätten nämner till belysning härav att den nu aktuella frågan diskuterades vid en sammankomst år 1962 mellan underdomare och advokater inom hovrättens domkrets och att man då på ömse sidor var överens om att vid bestämmande av ersättning i mål om lagsökning och betalningsföreläggande hänsyn skulle tas till krav som före målets anhängiggörande hade framställts hos gäldenären. *Häradshövdingeföreningen* uttalar att underdomstolarnas praxis är vacklande. I allmänhet torde dock inkassokostnaderna numera anses ersättningsgilla. Vissa domstolar godtar ansökan om betalningsföreläggande även om däri upptagits krav på ersättning för inkassokostnad, medan andra avvisar sådan ansökan under hänvisning till att kostnaden utgör skadestånd. Det nuvarande tillståndet synes klart otillfredsställande. *Stadsdomareföreningen* nämner att ett stort inkassoföretag i Stockholm tillämpar systemet att ta ut särskild stämning med yrkande om ersättning för inkassokostnader. Som advokatsamfundet påtalat måste detta system betraktas som olämpligt. Det innebär också en belastning för domstolarna som bör undvikas.

Remissinstanserna anser allmänt att inkassokostnad i och för sig bör vara ersättningsgill. *JK* anser sålunda att starka skäl talar för att borgenär, som ådrar sig kostnad för att inkassera en fordran, erhåller ersättning av den försumlige gäldenären. Sakligt sett är det inte motiverat att borgenär utom rätta i detta avseende skall vara sämre ställd än vinnande part i rättegång. Betraktar man borgenärens fordran på ersättning för inkassokostnad som ett civilrättsligt skadeståndsanspråk, leder emellertid detta till att borgenären ofta nödgas ansöka om stämning för att få ut sin fordran. Ett sådant förfaringsätt torde i de flesta fall vara alltför omständligt. Om frågan rörande ersättning för inkassokostnader över huvud behöver hänskjutas till domstol, anser *JK* det vara att föredra att den kan tillsammans med själva kapitalfordringen behandlas i den ordning lagsökningslagen erbjuder.

Enligt *lagberedningens* mening bör inkassokostnad kunna räknas in i rättegångskostnaderna, när inkassoåtgärden inte i och för sig har lett till åsyftat resultat men ändå framstår som ett ändamålsenligt led i det procederc, som behövs för att borgenären skall få betalt för sin fordran. Med denna ståndpunkt bör också kostnaden för inkassoåtgärd som ensam har lett till lyckat resultat under i övrigt lika förutsättningar räknas som ersättningsgill rättegångskostnad, även om det inte behövs någon rättegång om huvudsaken. Kostnaden ändrar inte karaktär genom att betalning för huvudfordringen erläggs. Har rättegång inklusive lagsökning eller betalningsföreläggande följt, bör borgenären inte senare få föra talan om ersättning för inkassokostnad. Principen i 18 kap. 14 § RB bör alltså tillämpas också i fråga om inkassokostnaden.

Den omständigheten att inkassokostnad i rättegångsfall bör behandlas som rättegångskostnad utesluter enligt beredningens mening inte att ersättning för kostnaden måhända kan utdömas även på annan grund. I rättegångskostnader kan också ingå andra utgifter, för vilka motparten kan bli ersättningsskyldig av annan grund än 18 kap. RB eller motsvarande. I vilken omfattning gäldenär kan bli ersättningsskyldig på grund av försummad betalning är visserligen en tveksam fråga och med hänsyn till riksdagens ståndpunktstagande vid tillkomsten av skuldebrevslagen bör säkerligen stor återhållsamhet iakttas. Emellertid torde det också hos oss finnas en tendens att utdöma ersättning för förmögenhetsskada även utanför de klassiska integritetskränkningarnas område. Möjligen kan 1957 års hovrättsavgörande ses som ett exempel på detta. Beredningen vill dock snarast se rättsfallet som uttryck för att kostnad, som kunnat ersättas som rättegångskostnad om rättegång erfordrats, förblir ersättningsgill även om det inledda förfarandet avbryts beträffande huvudsaken. Om det av doktrinära skäl skulle anses nödvändigt att välja mellan att anse inkassokostnad som rättegångskostnad eller att räkna den som en ren skadeståndspost säger sig beredningen utan tvekan välja det förra alternativet. Man anser dock inte att ett sådant val behöver ske. Inkassokostnad bör i första hand ses som en processkostnad och endast subsidiärt som skadestånd. Även om ersättning för inkassokostnad också *kan* ses som skadestånd bör det inte föreligga hinder att utdöma ersättningen som kostnad i mål om betalningsföreläggande. Vad som sägs i 18 § lagsökningslagen om skadestånd avser huvudsaken. Rimligen borde detsamma gälla i fråga om betalningsföreläggande som endast rör inkassokostnad. Den är ju enligt beredningens mening övervägande en processkostnad.

Hovrätten för Nedre Norrland utgår från att borgenären i allmänhet kräver gäldenären på betalning för sin fordran innan han anhängiggör talan vid domstol. Att gäldenären i en sådan situation i regel bör vara skyldig att ersätta borgenären dennes kostnader finner hovrätten riktigt. Det är dock tveksamt, om gällande rätt ger stöd för ett sådant åläggande. Hovrätten anser att frågan bör betraktas inte främst som ett civilrättsligt utan snarast som ett processrättsligt problem. Inkassokostnad företer ju betydande likheter med rättegångskostnad. Det är i båda fallen fråga om kostnad som innehavaren av en rättighet ådrar sig för att få sin rätt realiserad. Det är också tydligt att skyldighet för en försumlig gäldenär att betala inkassokostnad måste på samma sätt som skyldighet att betala rättegångskostnad verka avhållande på en gäldenär som vill undandra sig sin betalningsplikt. Ersättningsskyldighet för inkassokostnad synes även, i likhet med skyldigheten för tappande part att betala rättegångskostnad, stå i god överensstämmelse med parts rättsskyddsintresse. Även om ersättningsskyldighet för inkassokostnad sålunda enligt hovrätten närmast är av processrättslig karaktär finner

man det likväl tveksamt om inkassokostnad kan anses som sådan utgift som är ersättningsgill enligt 18 kap. 8 § RB. Till stöd för den mer liberala praxis vid underrätterna, som hovrätten har nämnt, kan i viss mån åberopas det förhållandet att kostnad för förlikningsförhandlingar i viss utsträckning betraktas som ersättningsgill rättegångskostnad och att sådana förhandlingar regelmässigt inleds på grund av framställt krav på betalning. Det bör också uppmärksammas att underlåtenhet att före rättegång framställa krav kan bedömas som vårdslöshet och medföra att borgenären går miste om den ersättning för sina rättegångskostnader som han annars skulle ha varit berättigad till (18 kap. 3 § RB).

Även *Värmlands läns rättshjälpsanstalt* anser att en försunlig gäldenär i princip bör vara skyldig att svara för inkassokostnader som har uppkommit före rättsligt förfarande. Den smidigaste lösningen är att kostnaden inryms i rättegångskostnaden. Betänkligheterna mot en sådan lösning bör vara små, om det vid varje prövning av kostnaderna krävs att inkassokostnaden redovisas för sig. Anstalten förutsätter att domstolarna iakttar erforderlig restriktivitet vid bedömningen av beloppets storlek.

Skrivelserna från Soliditet AB och AB Kundkontroll

Soliditet anför att antalet inkassoärenden i Sverige har uppskattats till närmare 1 000 000 om året. Av dessa leder omkring 250 000 till rättsliga åtgärder i någon form. Enligt *Soliditet* är det självklart att det i denna flod av inkassoärenden måste förekomma metoder som kan betecknas som missbruk. Det förekommer dock även sådant som måste anses som olycksfall i arbetet. Allt detta bör givetvis rättas till och *Soliditet* har sedan länge anslutit sig till den uppfattningen att ett auktorisationsförfarande och vissa normer för verksamhetens bedrivande bör kunna avhjälpa de missförhållanden som kunnat konstateras.

Soliditet uppger vidare att det i Sverige såväl som i de övriga nordiska länderna sedan lång tid tillbaka tillämpas s. k. gäldenärstaxor för utomrättslig inkassokostnad. Samtidigt som gäldenären avkrävs betalning för den till inkassering överlämnade fordringen påför inkassoföretaget honom en inkassokostnad som står i visst förhållande till kapitalskuldens storlek. Om gäldenären inte kan förmås att betala den fordrade inkassoavgiften debiteras i stället borgenären arvode enligt en s. k. borgenärstaxa. Borgenärstaxan är betydligt lägre än gäldenärstaxan. *Soliditet* uppger att borgenärstaxan kommit att bli ett konkurrensmedel mellan inkassoföretagen och att denna konkurrens har lett till att flera företag åtar sig inkassoärenden mer eller mindre gratis. Detta har i sin tur haft till följd att företagen söker driva in inkassokostnaden från gäldenären genom rättsliga åtgärder.

Både *Soliditet* och *Kundkontroll* intar den ståndpunkten att en försumlig gäldenär bör svara för borgenärens inkassokostnader, oavsett om rättsligt förfarande måst tillgripas beträffande huvudfordringen eller inte. Konsekvensen av den motsatta ståndpunkten skulle nämligen i allmänhet bli att borgenären, som vanligen är säljare av någon vara, tvingas att höja sina priser för att därigenom kompensera sig för indrivningskostnader. Ett sådant system skulle leda till att gäldenärer som ordentligt fullgör sina åligganden får svara för också de kostnader som föranleds av försumliga och ovilliga betalare.

Den vanligaste och i Sverige oftast tillämpade metoden att beräkna inkassokostnaden uppges vara i form av procentandel på kapitalbeloppet (värdeprincipen). En annan metod är att bestämma inkassokostnaden till ett fast belopp att utgå oavsett kapitalbeloppets storlek. En medelväg är att ställa inkassoavgiften i viss relation till kapitalbeloppet. Av dessa metoder tillämpar *Kundkontroll* den senast angivna. Enligt *Kundkontroll*s tariff varicrar inkassokostnaden mellan 12 kr. för inkassouppdrag understigande 25 kr. och 96 kr. för uppdrag gällande belopp över 1 000 kr. Den av *Soliditet* tillämpade gäldenärstaxan bygger närmast på värdeprincipen. Enligt *Soliditet*s taxa är t. ex. inkassoavgiften 10 kr. för uppdrag under 25 kr. och 80 kr. för uppdrag mellan 1 000 och 1 100 kr. Avgiften stiger sedan ytterligare med det belopp som skall inkasseras. För fordringar mellan 200 000 och 250 000 kr. utgör kostnaden sålunda 3 000 kr. På överskjutande belopp utgår avgiften med en procent av beloppet.

Rörande förhållandena utomlands upplyser *Soliditet* att gäldenärstaxor sedan länge tillämpas både i Danmark och i Norge. Den danska taxan är fastställd av De Danske Advokatmyndigheter och av Monopolrådet samt sanktionerad av Justitsministeriet som norm för s. k. juridisk inkasso. Den norska taxan är fastställd av Den Norske Advokatforening i samråd med Oslo Byret som norm för advokater och inkassobyråer och tillämpas i praxis av de norska domstolarna. Om en gäldenär inte erlägger inkassokostnad enligt respektive taxa kan beloppet ifråga dömas ut av domstol. Liknande uppges förhållandena vara i Västtyskland och andra västeuropeiska länder. *Soliditet* framhåller att de danska och norska taxorna, vilka båda är uppbyggda enligt värdeprincipen, är högre än någon i Sverige tillämpad taxa. Taxorna uppges fungera utan anmärkning. De skall även ha visat sig praktiska ur den synpunkten att domstolarna i dessa länder blivit mindre belastade med enkla kravmål än de svenska domstolarna. *Soliditet* förordar att en taxa enligt dansk och norsk förebild införs även i Sverige. Man hemställer att justitiedepartementet i samråd med bl. a. advokatsamfundet fastställer en skälig taxa för utomrättslig inkassokostnad.

Kundkontroll uppger att man i och för sig skulle föredra metoden med en fast inkassoavgift. Inkassoarbetet är ju i stort detsamma oav-

sett storleken av det belopp som skall inkasseras. Metoden går emellertid på grund av marknadssituationen knappast att tillämpa förrän det i lag klart anges att gäldenären är skyldig att ersätta borgenären för inkassokostnader. En förutsättning för tillämpning av fast avgift är vidare att avgiften bestäms till ett realistiskt belopp och att beloppet anpassas till förändringar i kostnads- och penningvärde. Till bemötande av vissa i den allmänna debatten framförda åsikter framhåller Kundkontroll att ett inkassouppdrag innebär betydligt mera än att bara avsända ett kravbrev. Ett inkassoföretag måste ha välorganiserade rutiner som möjliggör snabb behandling, identifiering och redovisning. Väsentligt är vidare att klientmedelsförvaltningen är tillfredsställande anordnad. Företaget måste också internt göra sin verksamhet till föremål för löpande kontroll. Allt detta är till gagn för såväl gäldenärer som borgenärer. För att täcka kostnaderna för verksamheten fordras alltså att inkassokostnaderna fastställas till rimliga belopp. Tack vare den rationalisering av arbetet som ett kvalificerat inkassoföretag kan göra blir kostnaderna för inkassering ändå väsentligt lägre än om borgenären själv skulle göra arbetet.

Kundkontroll uppger att det är vanligt förekommande att gäldenären betalar kapitalbelopp och ränta men vägrar att betala inkassokostnad. Man föreslår att det i en blivande lagstiftning klart anges att inkassokostnad kan tas ut genom betalningsföreläggande. I sammanhanget påpekas att domstolarna i mål om betalningsföreläggande och lagsökning allmänt dömer ut fasta arvoden men att dessa varierar från domstol till domstol. Kundkontroll understryker att det vore synnerligen värdefullt om en enhetlig arvodespraxis i dessa mål kunde komma till stånd.

Departementschefen

I gällande rätt föreligger oklarhet i frågan huruvida inkassokostnad kan tas ut av gäldenären och i så fall om ett åläggande för denne att ersätta borgenärens inkassokostnad kan grundas på RB:s regler om rättegångskostnad eller om ersättningskyldigheten följer av allmänna skadeståndsrättsliga grundsatser. I lagstiftningen har ställning inte tagits till denna fråga och något vägledande avgörande i praxis föreligger inte heller. Denna oklarhet har föranlett styrelsen för advokatsamfundet att göra en framställning om utredning och eventuell lagstiftning. Åven enskilda inkassoföretag har i olika skrivelser och andra sammanhang anfört synpunkter på frågan om lagstiftning i ämnet.

Frågan om ersättningskyldighet för inkassokostnad har under senare år fått ökad betydelse genom den kraftigt ökande kreditgivningen i samband med försäljning av olika konsumentkapitalvaror. I samband härmed står också en under senare år alltmer påtaglig tendens till koncentration av inkassoverksamheten till ett fåtal större företag. Inkasso-

verksamheten i dessa företag har genom användning av moderna kontorsrutiner kunnat i hög grad rationaliseras. I den allmänna debatten har gjorts gällande att inkassoarvoden debiteras gäldenärerna med oskäliga belopp och att missförhållanden föreligger även i övrigt.

Åtskilliga inkassoföretag ägnar sig också åt kreditupplysning. Ätminstone i de stora företagen kan de båda verksamhetsgrenarna ofta samordnas. Inkasseringssuppdragen får ge material till det register över betalningsanmärkningar som är en av företagets viktigare källor i kreditupplysningsverksamheten. Vid handläggningen av inkassoärenden kan det å andra sidan vara av betydelse att ha tillgång till kreditupplysning.

De problem av olika slag som hänger samman med kreditupplysningsverksamheten utreds f. n. av kreditupplysningsutredningen (Ju 1970: 50). Även inkassobranchen omfattas av utredningsuppdraget. Utredningen har i sistnämnda hänseende att undersöka i vad mån det förekommer stötande eller mot gäldenären otillbörliga metoder och att överväga vilka åtgärder som krävs för att få till stånd en bättre ordning. Utredningen beräknas lägga fram ett delbetänkande avseende själva kreditupplysningsverksamheten under senare delen av år 1971. De frågor som hänger samman med inkassoverksamheten kan dock inte behandlas av utredningen förrän år 1972.

De problem som berörs i advokatsamfundets framställning rör endast inkassofrågan och är dessutom närmast av processuell natur. De torde sålunda inte direkt omfattas av utredningens uppdrag. Med hänsyn till de olägenheter som är förenade med den rådande oklarheten på detta område finns det enligt min mening anledning att genom lagstiftning redan nu ta ställning till de frågor samfundet har aktualiserat och vissa närliggande spörsmål. De bedömningar som nu görs måste givetvis utgå från inkassoverksamheten i de former som den bedrivs f. n. och syftar inte till att ändra förutsättningarna för verksamheten. De åtgärder som nu föreslås kan eventuellt komma att få omprövas i samband med att ställning tas till kreditupplysningsutredningens förslag.

Advokatsamfundets ståndpunkt att en försumlig gäldenär i princip bör vara skyldig att ersätta borgenären dennes inkassokostnad har inte mött invändning från någon av remissinstanserna.

Inkassokostnad i vidsträckt mening utgörs av samtliga de indrivningskostnader som kreditgivaren åsamkas efter det att faktura, räkning eller annan avisering om fordringsbeloppet tillställts gäldenären och som föranleds av dennes försummelse att betala fordringen. Vissa av dessa kostnader såsom sedvanliga påminnelser o. d. torde i allmänhet belasta borgenären utan att ersättning härför utkrävs av gäldenären. Är borgenären företagare, betraktas denna kostnad som en allmän omkostnad i rörelsen och påverkar i sista hand priset för den vara eller tjänst som företagaren tillhandahåller. Om betalningsförsummelsen kräver mera ingripande och kostnadskrävande åtgärder, talar däremot onekli-

gen starka skäl för att denna kostnad får tas ut av den försumlige gäldenären. I annat fall skulle det föreligga risk för att de kostnader som har föranletts av dennes försummelse övervältras på de kunder som sköter sina betalningar utan anmärkning. Även det nära sambandet mellan inkassokostnad och rättegångskostnad talar för en sådan ordning. Särskilt bör beaktas kostnadsreglernas betydelse för att hindra onödiga rättegångar. Den motsatta ståndpunkten skulle kunna leda till att borgenärer i ökad omfattning väcker talan vid domstol utan att dessförinnan ha närmare undersökt möjligheterna till frivillig fullgörelse. En sådan utveckling skulle knappast vara till fördel för gäldenärerna. Rättegångskostnad och eventuell utsökningsavgift torde nämligen i allmänhet överstiga inkassokostnaden. En ökad belastning på domstolar och exekutiva myndigheter av mer eller mindre ostridiga kravmål är inte heller önskvärt från allmän synpunkt.

Av vad som nu anförts framgår att jag ansluter mig till den principiella ståndpunkten att en försumlig gäldenär bör vara skyldig ersätta borgenären dennes inkassokostnad. I viss utsträckning bör dock borgenären svara för inkassokostnader utan rätt till ersättning av gäldenären. Endast sådan betalningsförsummelse som föranleder mera ingripande inkassoåtgärder bör medföra ersättningsskyldighet för gäldenären. Givetvis är det också angeläget att gäldenärens ersättningsskyldighet inte överstiger skälig ersättning för det nedlagda arbetet. Av särskild vikt är därvid enligt min mening att gäldenärens ersättningsskyldighet inte avser annat eller mera än den faktiska kostnad som drabbar borgenären på grund av gäldenärens försummelse. Det på sina håll tillämpade systemet med skilda gäldenärs- och borgenärstaxor leder till att vissa gäldenärer genom att betala fordrad inkassoavgift åtminstone delvis få bekosta misslyckade inkassoärenden som gäller andra gäldenärer. En sådan ordning motverkar också en sund priskonkurrens mellan inkassoföretagen och är enligt min mening inte godtagbar. Det är slutligen också ett önskemål att inkassoåtgärderna sker i sådana former att gäldenären får en korrekt information om de konsekvenser betalningsförsummelse medför.

För att åstadkomma en sådan ordning som jag nu har angivit är det enligt min mening ofrånkomligt att inte bara lagfästa principen om gäldenärs ersättningsskyldighet för inkassokostnad utan också författningsmässigt reglera den ersättningsgilla inkassoåtgärdens närmare beskaffenhet och fastställa ett maximibelopp för ersättningen.

Frågan om ersättningsgill inkassokostnad bör dessutom enligt min mening inte ses isolerad från problemet med kostnad i ärende om betalningsföreläggande. Även ansökningen om sådant föreläggande kan nämligen sägas ingå som ett led i inkassoförfarandet. Gäldenärens ersättningsskyldighet för borgenärens kostnad för betalningsföreläggande utgår redan f. n. i praktiken med schablonbelopp som är relativt

enhetliga men där domstolarnas praxis dock uppvisar vissa skilligheter. Även denna kostnad bör i detta sammanhang bindas till en i författning fastställd taxa. Genom en sådan ordning blir också de gällande bestämmelserna lättare tillgängliga för allmänheten. Härigenom motverkas i någon mån mer allmänt hållna och för gäldenären svårkontrollerbara hänvisningar till "rättspraxis" eller "domstolsavgörande" som nu inte sällan förekommer i inkassobrev. Jag återkommer i det följande till frågorna om de ersättningsgilla inkassoåtgärdernas beskaffenhet och storleken av de ersättningsgilla kostnaderna för inkassoåtgärd och betalningsföreläggande. I och för sig kan skäl åberopas för en motsvarande specialreglering även av frågan om kostnad — utöver inkassokostnaden — i lagsökningsmål. Här är emellertid det praktiska behovet av en sådan reglering mindre samtidigt som utrymme behövs för en mera differentierad ersättning. Jag förutsätter att domstolarna i lagsökningsmål kommer att bestämma kostnaderna med beaktande av de synpunkter som enligt det följande bör vara vägledande vid fastställande av den ersättning som skall utgå i mål om betalningsföreläggande.

Som jag har framhållit tidigare bör principen om gäldenärens ersättningskyldighet för inkassokostnad nu lagfästas. Under remissbehandlingen av advokatsamfundets framställning har inkassokostnad allmänt ansetts böra betraktas som eller likställas med en rättegångskostnad och på sådan grund vara ersättningsgill. För egen del finner jag goda skäl tala för denna ståndpunkt. Mellan inkassokostnad och direkt rättegångskostnad föreligger avsevärda likheter. På samma sätt som rättegångskostnaden är inkassokostnaden en utgift som borgenären till följd av gäldenärens försumlighet har för att tillvarata sin rätt. Skyldighet för gäldenären att i princip svara för inkassokostnad torde också som framhållits förut vara ägnad att förebygga onödiga rättegångar.

En ordning som innebär att inkassokostnad uttryckligen jämställs med rättegångskostnad medför också stora praktiska fördelar. Tvekan behöver då inte längre råda om att krav på sådan ersättning kan prövas i lagsökningsmål och mål om betalningsföreläggande. Även i vanliga tvistemål rörande huvudfordringen är det lämpligt att krav på inkassokostnad prövas i den för rättegångskostnad föreskrivna ordningen. Om inkassokostnad jämställs med rättegångskostnad, vinnns även en annan fördel. Bestämmelsen i 18 kap. 14 § RB enligt vilken yrkande om rättegångskostnad skall framställas innan handläggningen vid rätten avslutats omöjliggör nämligen den i praktiken förekommande men från flera synpunkter föga tilltalande metoden att väcka talan om inkassokostnad först efter det att handläggningen av huvudfordringen avslutats. Domstolen får också möjlighet att utan särskilt yrkande pröva storleken av den fordrade inkassoersättningen. På grund av det anförda föreslår jag att det i RB uttryckligen fastslås att yrkande om ersättning för in-

kassokostnad skall handläggas i samma ordning som rättegångskostnader i allmänhet. Bestämmelse härom bör tas in i 18 kap. 8 § RB.

Vad nu sagts har närmast tagit sikte på sådana fall där krav på ersättning för inkassokostnad framställs samtidigt som talan om själva huvudfordringen väcks vid domstol. Bortsett från reglerna om själva förfarandet torde det inte från principiell synpunkt föreligga någon avgörande skillnad mellan dessa fall och de fall där kravet på inkassokostnad kvarstår sedan gäldenären till följd av inkassoåtgärden betalat sin skuld. Av allmänna rättsgrundsatser måste anses följa att en gäldenär i princip bör vara skyldig att ersätta inkassokostnad även där någon rättegång om huvudfordringen till följd av betalning aldrig kommer till stånd. En sådan uppfattning torde också ha stöd i rättspraxis. Emellertid uppstår problem på grund av att man i denna situation har velat betrakta inkassokostnaden som skadestånd. Detta har föranlett att talan om ersättning för kostnaden inte har ansetts kunna väckas genom ansökan om betalningsföreläggande.

Som jag nyss har anfört bör inkassokostnad i de fall som leder till rättegång angående själva saken behandlas som en rättegångskostnad. Jag kan inte finna någon anledning att inkassokostnaden skulle behöva behandlas som skadestånd i den bemärkelse lagsökningslagen avser, när talan rör endast sådan kostnad. Har betalning för huvudfordringen erlagts utan att rättegång behövt inledas, bör talan om ersättning för inkassokostnad därför få väckas genom ansökan om betalningsföreläggande. Jag föreslår att en klarläggande bestämmelse härom tas in som ett andra stycke i 18 § lagsökningslagen.

Den lagtekniska lösning av frågan om ersättningsskyldighet för inkassokostnad som jag har föreslagit i det föregående innebär att inkassokostnad genom en särskild bestämmelse i 18 kap. 8 § RB jämställs med rättegångskostnad. Härav följer såsom jag har framhållit förut bl. a. att ersättning för inkassokostnad måste yrkas innan domstolens handläggning av huvudfordringen avslutats. När det gäller ersättning för rättegångskostnad finns i 18 kap. 8 § RB vissa allmänna bestämmelser som innebär att ersättningen skall fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Ersättning skall också utgå för partens arbete och tidsspillan i anledning av rättegången. Dessa allmänna bestämmelser om ersättning för rättegångskostnad bör inte ges motsvarande tillämpning i fråga om inkassokostnad. I stället bör som jag förut har framhållit i fråga om inkassokostnad ges särskilda författningsbestämmelser om den närmare beskaffenheten av ersättningsgill inkassoåtgärd och om storleken av den ersättningsgilla kostnaden för sådan åtgärd. Dessa frågor är av sådan beskaffenhet att de inte lämpar sig för en reglering

i lag. Jag föreslår därför att den nya bestämmelsen om inkassokostnad i 18 kap. 8 § RB, som också är tillämplig i lagsökningsmål, utformas så att regeln om gäldenärs ersättningsskyldighet för sådan kostnad hänvisar till av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser. I 22 § lagsökningslagen får vidare tas in en motsvarande regel beträffande kostnad i mål om betalningsföreläggande. I en särskild kungörelse får tas upp en närmare precisering av ersättningsgill inkassokostnad och en utförligare reglering av frågan om kostnad i mål om betalningsföreläggande.

Talan om ersättning för inkassokostnad kan, som framgår av det tidigare anförda, komma att tas upp i två olika former. Om målet gäller själva kapitalfordringen, skall eventuellt anspråk på ersättning för inkassokostnad framställas i den för rättegångskostnad stadgade ordningen. Härvid har rätten att med tillämpning av kungörelsen självmant pröva storleken av den fordrade ersättningen. Har däremot betalning erlagts för själva kapitalfordringen, får borgenären, om han anser sig berättigad till ersättning för inkassokostnad, väcka talan särskilt om denna kostnad. Som jag tidigare har nämnt bör detta kunna ske genom ansökan om betalningsföreläggande. Talan kan naturligtvis också väckas genom stämning. Med den lösning som har föreslagits blir kungörelsen visserligen inte direkt tillämplig i detta fall. I praktiken torde emellertid den i kungörelsen upptagna taxan för inkassokostnad komma att bli vägledande även i dessa fall.

Frågan om den närmare regleringen av ersättningsgill inkassoåtgärd och inkassokostnadens storlek skall alltså enligt den föreslagna ordningen ankomma på Kungl. Maj:t. Min avsikt är att låta utarbeta ett förslag rörande en sådan reglering och göra förslaget till föremål för remissbehandling. Det finns emellertid skäl att i detta sammanhang något närmare beröra hur dessa bestämmelser lämpligen bör kunna utformas.

Mindre kostnadskrävande inkassoåtgärder bör som jag förut framhållit bäras av borgenären utan rätt till ersättning av gäldenären. Det får anses ligga i ett skuldförhållandes natur att en borgenär själv visar åtminstone någon aktivitet för att få prestationen till stånd, även om det är hans avtalskontrahent som råkat i dröjsmål. En eller ett par enkla påminnelser i brev eller telefon bör sålunda i regel inte medföra rätt till särskild ersättning. Om borgenären föredrar att låta en advokat eller ett inkassoföretag ombesörja dessa påminnelser, bör detta inte göra någon skillnad. Är det däremot fråga om sådana åtgärder som forskning efter gäldenären, förhandlingar om skuldens reglering och liknande, bör gäldenären stå för de kostnader som kan anses skäligen.

Som jag har framhållit förut bör inkassoåtgärderna vara ersättningsgilla endast om de innefattar en korrekt upplysning till gäldenären angående de rättsliga följder som kan inträffa vid fortsatt underlåtenhet att betala. Besked härom är av värde för gäldenären, vilken ofta kan antas sakna kännedom om det rättsliga förfarandet. Ett inkassobrev som in-

nehåller ovederhäftiga utfall mot gäldenären eller vilseledande uppgifter om rättsläget — sådana förekommer — kan givetvis aldrig anses sakligt motiverat. Mer än ett inkassobrev torde i regel inte vara påkallat. Har gäldenären trots kravbrevet och de påminnelser som har föregått detta ändå inte reglerat sin skuld, lär han i allmänhet inte låta sig påverkas av ytterligare påstötningar av samma art. I detta läge bör borgenären i stället överväga om han skall vidta rättsliga åtgärder mot gäldenären. Det torde vara vanligt att borgenären i detta läge införskaffar upplysningar om gäldenärens solvens. Sådan solvensundersökning syftar till att ge besked huruvida ytterligare åtgärder är meningsfulla eller om de endast skulle medföra ytterligare kostnader utan att möjligheter till betalning föreligger. Sådan kostnad för solvensundersökning bör enligt min mening inte anses ersättningsgill, vare sig som inkassokostnad eller som rättegångskostnad.

Vilka inkassoåtgärder som skall anses sakligt motiverade kan givetvis variera något från fall till fall. Man kan dock konstatera att det stora flertalet ordinära inkassoärenden inte torde fordra någon mer individuell behandling. Dessa ärenden lämpar sig väl för en rutinmässig handläggning. De större inkassoföretagen har också tagit fasta på detta och utvecklat effektiva och tidsbesparande arbetsrutiner för handläggningen av sina uppdrag. En rationellt skött inkassoverksamhet innefattar i allmänhet registrering av uppdraget, kontroll och eventuell komplettering av borgenärens uppgifter, upprättande av arbetskort och akt, utskrift och avsändande av kravbrev, bevakning av ärendet och redovisning för uppdragsgivaren av resultatet. Vissa ärenden medför kontakter och diskussion med gäldenären angående uppgörelse, delbetalning e. d. En form av inkassoärenden som typiskt sett torde kräva mer arbete än de ordinära ärendena är de s. k. konsumentinkasseringarna. Härmed avses sådana ärenden som gäller inkassering av förfallna poster enligt avtal om avbetalningsköp. I konsumentinkasseringens ärenden finns det inte sällan skäl att ägna mera arbete åt olika kontakter med gäldenären innan rättsliga åtgärder vidtas. En återtagning av gods enligt bestämmelserna i lagen (1915: 219) om avbetalningsköp torde nämligen i regel innebära en inte obetydlig kapitalförstöring som inte är till gagn för någondera parten.

Den utveckling mot mer rationella och kostnadsbesparande arbetsmetoder och de enhetliga arbetsrutiner som enligt vad jag nyss har nämnt förekommer inom inkassobranchen kan inte undgå att inverka på bedömningen av vad som normalt skall anses som skälig ersättning för ett inkassoärende. Övervägande skäl talar enligt min mening för att ersättningen bör utgå med ett i princip fast belopp utan avseende på den kapitalsumma som inkasseringsuppdraget gäller. Det nedlagda inkassoarbetet är ju i regel detsamma. Det ligger dessutom ett stort värde i att ersättningsnormerna görs så enkla som möjligt. En ganska långt-

gående schablonisering av inkassoersättningen bör därför kunna åstadkommas. Det synes lämpligt att ersättningsbeloppet blir detsamma oavsett om borgenären anlitat ombud eller om han själv handlagt ärendet. Möjligen kan en något förhöjd avgift anses motiverad vid uppdrag som gäller mycket stora belopp. Det kan i sådana fall sägas att det större ekonomiska ansvaret motiverar en mera individuell behandling av ärendet. Någon anledning att i ersättningshänseende särbehandla konsumentinkasseringen anser jag inte föreligga. Att vissa merkostnader kan uppkomma i denna typ av inkassoärenden är en omständighet som säljaren normalt torde ha att beakta redan när han ingår ett avtal om avbetalningsköp.

Om ett inkassoärende inte leder till resultat fullföljs det i regel genom ansökan om stämning, lagsökning eller betalningsföreläggande. Det förhållandet att saken dras inför domstol innebär dock inte någon förändring av det civilrättsliga läget mellan gäldenären och borgenären. De processuella åtgärderna synes som jag har framhållit tidigare snarare vara att betrakta som ett ytterligare inkassokrav, framställt i särskilt reglerade former. Ofta behöver detta senare led i förfarandet inte fordra alltför mycket arbete och kostnad utöver vad som redan nedlagts i inkassoskedet. Så torde i allmänhet vara förhållandet i de enklare fall som kan anhängiggöras genom ansökan om betalningsföreläggande. Även lagsökningsmålen kan ofta medföra ett relativt måttligt merarbete. I lagsökningsmål utdöms enligt inhämtade upplysningar normalt mellan 125 och 175 kr. i arvode utöver domstolsavgifter. I mål om betalningsföreläggande är ett ombudsarvode om 90 à 100 kr. vanligast förekommande. På något håll godtas dock ända upp till 150 kr. i ersättning förutom ansökningsavgiften.

Med de arbetsrutiner som tillämpas av de stora inkassoföretagen är inkassoärendena så förberedda under det utomrättsliga inkassoskedet att det merarbete som föranletts av en ansökan om betalningsföreläggande i allmänhet är av begränsad omfattning. Med hänsyn härtill måste domstolarnas praxis i fråga om kostnaden i mål om betalningsföreläggande anses vara generös. Som påpekats under remissbehandlingen kan en förklaring härtill vara att beloppet ofta anses innefatta också en del utomrättsliga kravåtgärder före ansökningen om betalningsföreläggande.

Mot bakgrund av vad som nu anförts finns det i och för sig skäl som talar för att både kostnad för betalningsföreläggande och inkassokostnad kunde rymmas inom ramen för den ersättning som i praxis nu godtas för kostnader i mål om betalningsföreläggande eller 90 à 100 kr. Av detta belopp skulle exempelvis 60 à 70 kr. kunna anses belöpa på ansökan om betalningsföreläggande och 30 à 40 kr. på inkassoåtgärden.

Som jag redan har anført innebär emellertid förslaget att det skall

ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelserna om inkassoåtgärdernas beskaffenhet samt storleken av ersättningsgill inkassokostnad och kostnad i mål om betalningsföreläggande. Som jag också har anfört, är det min avsikt att ett förslag till kungörelse om inkassokostnad och kostnad i mål om betalningsföreläggande skall remissbehandlas innan slutlig ståndpunkt tas i dessa frågor.

Hemställan

Jag hemställer, att lagrådets yttrande över förslagen till

- 1) *lag om ändring i rättegångsbalken,*
- 2) *lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808)*

inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 1 april 1971.

Närvarande: f. d. justitierådet REGNER, regeringsrådet MARTENIUS, justitierådet BERNHARD, justitierådet HOLMBERG.

Enligt utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 mars 1971, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om ändring i rättegångsbalken*, 2) *lag om ändring i lagsökningsslagen* (1946: 808).

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Staffan Edling.

Lagrådet yttrade:

Frågan om gäldenärs skyldighet att vid betalningsmora gottgöra borgenär för inkassokostnad är av sådan natur att den borde regleras genom stadgande i civillag. En för det praktiska syftet väsentligen likvärdig reglering kan emellertid — i avbidan på att frågan upptages till behandling i dylik ordning — åstadkommas genom att kostnaden behandlas såsom rättegångskostnad och liksom annan sådan kostnad prövas av domstol. Förslaget att inkassokostnad skall ersättas såsom rättegångskostnad föranleder därför i och för sig ej erinran.

I vad gäller omfattningen av gäldenärs skyldighet att ersätta inkassokostnad kan lagrådet i huvudsak ansluta sig till vad departementschefen anfört därom, att borgenären själv bör ha att stå för vissa kostnader, såsom sedvanliga påminnelser eller enklare kravbrev. Förslaget att Kungl. Maj:t skall äga meddela för domstol bindande bestämmelser om ersättningen är icke förenligt med grundsatsen, att rättsförhållandet mellan enskilda skall bedömas enligt i lag givna stadganden. Hinder synes dock icke böra möta mot att beträffande mål om betalningsföreläggande — i vilka kostnadsfrågan enligt sakens natur i regel måste bedömas schablonmässigt och för vilka det är önskvärt att enhetlighet i bedömandena uppnås — Kungl. Maj:t bemyndigas meddela bestämmelser om ersättningen i normalfall. Däremot bör beträffande rättegångsmålen regleringen icke sträckas längre än till en föreskrift att inkassokostnad skall ersättas i den mån det finnes skäligt. Det lär vara befogat antaga att även i dessa mål de bestämmelser som meddelats för mål om betalningsföreläggande kommer att bli vägledande för domstolarna. Det torde också kunna hållas för visst, att vid bestämmande

av kostnadsersättning domstolarna kommer att beakta inkassoåtgärdens beskaffenhet och att härvid krav med oriktiga eller vilseledande uppgifter icke anses som ersättningsgill kostnad.

På grund av vad som anförts hemställer lagrådet

dels att det nya andra stycket i 18 kap. 8 § RB får denna lydelse: Kostnad som part haft för inkassoåtgärd före rättegången ersättes såsom rättegångskostnad i den mån det finnes skäligt,

dels att andra punkten i andra stycket av 22 § lagsökningslagen får denna lydelse: Konungen meddelar bestämmelser om ersättningen att tillämpas när särskilda skäl ej föreligger.

Då den nya bestämmelsen i 18 kap. 8 § RB att inkassokostnad skall ersättas såsom rättegångskostnad får till följd att jämlikt 14 § samma kapitel kostnadsanspråk måste framställas innan handläggningen avslutas och icke längre kan göras gällande i särskilt mål, synes förslaget om ändring i RB böra kompletteras med en övergångsbestämmelse av samma innebörd som den, vilken är fogad till förslaget om ändring av lagsökningslagen. Bestämmelsen synes kunna få följande lydelse: Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971 men gäller ej i mål vari talan väckts dessförinnan.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 april 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LID-BOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtan-
de över förslag till

- 1) *lag om ändring i rättegångsbalken,*
- 2) *lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808).*

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har godtagit förslaget att inkassokostnad skall kunna ersättas som rättegångskostnad liksom förslaget om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i särskild ordning meddela närmare bestämmelser rörande ersättning för kostnad i mål om betalningsföreläggande. I fråga om rättegångsmål har lagrådet anförts att förslaget att Kungl. Maj:t skall äga meddela för domstol bindande bestämmelse om ersättning inte är förenligt med grundsatsen att rättsförhållandet mellan enskilda skall bedömas enligt i lag givna stadganden. Med anledning härav har lagrådet hemställt att regleringen inte sträcks längre än till en föreskrift, att inkassokostnad skall ersättas i den mån det finnes skäligt. Lagrådet har i anslutning härtill uttalat att de bestämmelser som meddelas för mål om betalningsföreläggande ändå torde komma att bli vägledande för domstolarna vid prövningen av vad som skall anses som skälig ersättning för inkassoåtgärd.

Även om frågan om ersättning för inkassoåtgärd rör rättsförhållandet mellan enskilda föreligger enligt min mening inte något principiellt hinder att frågan regleras i annan författning än lag, om så finnes lämpligt. Lagrådet har f. ö. godtagit en sådan ordning när det gäller inkassokostnad och annan kostnad i mål om betalningsföreläggande, där det också är fråga om rättsförhållandet mellan enskilda. Den av lagrådet förordade lösningen innebär också viss risk för bristande enhetlighet i tillämpningen, särskilt som inkassokostnaden i lagsöknings-

målen med en sådan lösning inte skulle omfattas av de av Kungl. Maj:t meddelade ersättningsbestämmelserna. På grund av det anförda finner jag inte anledning att gå ifrån den lösning som har valts i det remitterade förslaget.

Som jag tidigare har nämnt har lagrådet godtagit förslaget att de närmare bestämmelserna om kostnad — inbegripet inkassokostnad — i mål om betalningsföreläggande skall meddelas av Kungl. Maj:t i en särskild kungörelse. Lagrådet har emellertid förordnat att det föreslagna tilläggsstadgandet i 22 § lagsökningslagen ges en något jämkad avfattning. Enligt lagrådets förslag skall de kostnadsbestämmelser Kungl. Maj:t meddelar tillämpas, när särskilda skäl ej föreligger. Den av lagrådet sålunda uttryckta ståndpunkten torde dock inte innebära någon avvikelse i sak från den uppfattning som ligger till grund för det remitterade förslaget. Även om man enligt min mening har anledning att räkna med möjligheten av en tämligen långtgående schablonisering i fråga om såväl ersättning för inkassoåtgärd som annan kostnad i mål om betalningsföreläggande, måste det givetvis förekomma fall där schablonreglerna bör kunna frångås. En regel om möjlighet att i mer extraordinära fall avvika från normalbestämmelserna bör emellertid enligt min mening inte tas in i lagsökningslagen utan i den särskilda kostnadskungörelsen. I denna skall ju, som jag har anført i remissprotokollet, ges en uttömmande reglering av frågan om kostnad i mål om betalningsföreläggande.

Lagrådet har slutligen föreslagit att lagen om ändring i RB försees med en övergångsbestämmelse enligt vilken ändringen inte skall gälla i mål där talan väckts före ikraftträdandet den 1 juli 1971. I remissprotokollet har jag tagit bestämt avstånd från systemet att väcka talan om ersättning för inkassoåtgärd efter det att handläggningen av mål rörande huvudsaken avslutats. En sådan ordning synes mig inte ens övergångsvis böra godtas. Enligt min mening är därför en övergångsbestämmelse av föreslaget innehåll inte påkallad.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga förslagen. Ärendet bör behandlas under riksdagens vårsession.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten